

Väinö Variksen luontopolku

selkokielellä

Ohjeita retken ohjaajalle

Väinö Variksen luontopolku esittelee varisten elämää.

Tutustut variksiin tarinoiden, leikkien ja tehtävien avulla.

Polku on tarkoitettu alle 8-vuotiaille lapsille

ja heitä ohjaaville aikuisille.

Polku

Väinö Variksen luontopolku on noin 1 kilometrin pituinen.

Polulla sinun pitää seurata valkoisia täpliä,

jotka on maalattu puiden runkoihin.

- Polulla on yhteensä 6 rastia.
Rasti on merkitty maastoon kyltillä,
jossa on rastin numero.
Ensimmäinen rasti on Villa Elfvikin pihassa, infotaulun takana.
- Polulle kannattaa mennä,
kun maassa ei ole lunta.
- Polulle **ei pääse** lastenvaunujen kanssa,
koska polku on osittain kapea.
- Polun kartta on tämän vihkon takasivulla.

Vihko

Tässä vihkossa on jokaiseen rastiin liittyvä tarina ja pieniä tehtäviä.

- Kun saavutte rastille,
lue tarina ääneen.
Tarinan jälkeen voitte leikkiä ja
tehdä aiheeseen liittyviä tehtäviä.
- Tarinoita ja tehtäviä on paljon.
Yhdellä kerralla ei kannata tehdä kaikkia.
Voitte jatkaa tarinoita ja tehtäviä myös omassa lähimetsässä.
- Ohjaajana sinun kannattaa tutustua vihkoon etukäteen.

Välinekori

Villa Elfvikin luontotalosta voit saada lainaksi välinekorin.

Korissa on välineitä 16 lapselle.

Voit pyytää välinekoria Villa Elfvikin infosta,

kun luontotalo on auki.

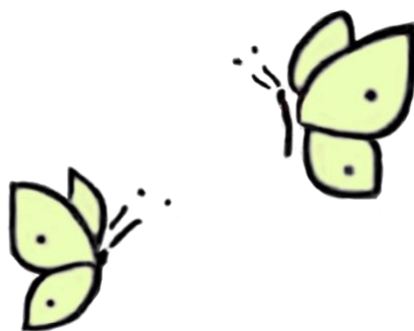
Retkeilijän muistilista

Ennen retkeä

1. Pukeudu sään mukaan.
Retkeily on mukavaa,
kun ei ole liian kylmä, kuuma tai märkää.
2. Usein retkellä parasta ovat eväät.
Jos voit, pakkaa evääsi rasiaan.
Silloin niistä ei tule roskaa.
3. Ota mukaan istuinalusta.
Alustan päällä on mukava istua ja kuunnella tarinoita.

Retken aikana

1. Luontopolku kulkee luonnonsuojelualueella.
Alueella ei saa kerätä marjoja, sieniä tai kasveja.
Alueella ei myöskään saa teltailla tai tehdä tulta.
2. Kunnioita luonnon rauhaa.
Villa Elfvik on monien eläinten ja kasvien koti.
Sinä olet siellä vain vierailemassa.
3. Muista kerätä roskat ja viedä ne mukanas.

1. Minä, Väinö Varis

Väinö kertoo:

Hei! Minä olen Väinö Varis.

Kerron nyt, miten muutin tähän metsään.

Kun tulin ensimmäisen kerran Villa Elfviin,
laskeuduin talon katolle ja katselin talon pihaa.

Paikka vaikutti mukavalta.

Raakuin innoissani: "Kraa!"

Äkkiä kuulin vihaisen äänen:

"Kuka häiritsee minun päiväuniani?"

Huutaja oli vanha ja väsyneen näköinen varis.

Vastasin vanhalle varikselle:

"Hyvää päivää!

Minä olen Väinö Varis.

Ei ollut tarkoitus herättää sinua."

Vanha varis lensi minun viereeni.

"No, hyvää päivää sinullekin",
hän vastasi ystävällisemmällä äänellä.

"Mikä paikka tämä on?" minä kysyin.

"Tämä on Villa Elfvik", vanha varis vastasi ja jatkoi:

"Olen asunut täällä jo kauan, 15 vuotta.

Täällä on rauhallista.

Tosin aina syksyllä ja keväällä on vilinää,
kun linnut ovat muuttomatkalla."

Sitten vanha varis kertoi lähellä asuvista eläimistä:

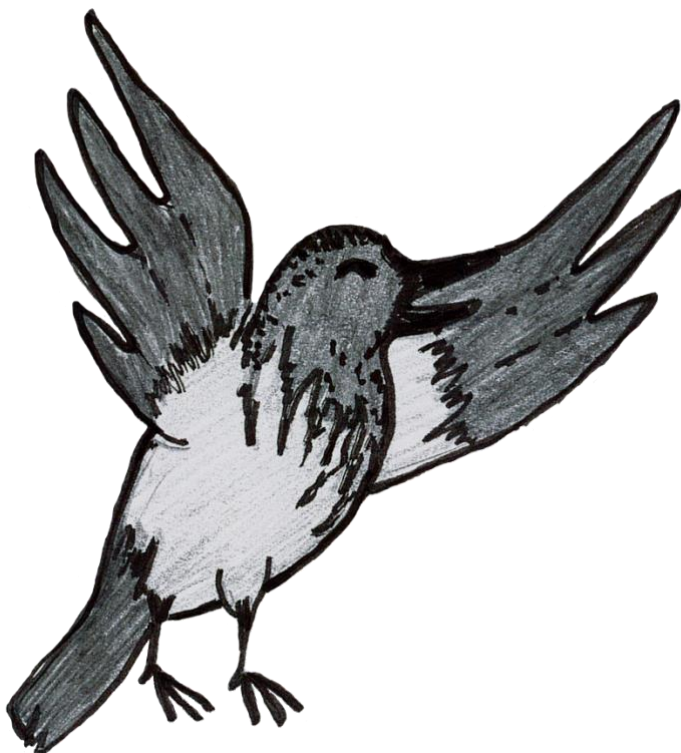
"Metsässä asuu kettuja.

Silloin tällöin saattaa tavata hirviä ja kauriita,
vaikka ne ovat arkoja.

Täällä voi nähdä myös jäniksiä ja rusakoita."

Minä kuuntelin ihastuneena.

Silloin päätin,
että tänne minä jään asumaan.

Väinö Variksen tuntomerkit

Pituus: 50 senttiä

Paino: puoli kiloa

Väri: musta-harmaa

Ääni: karhea raakunta

Tehtävä: Hiljaisuuspolku

Ennen kuin lähdette seuraavalle rastille,
tehkää jono.

Jokaisen pitää olla aivan hiljaa.

Mitä hiljempaa liikutte,
sitä varmempaa on,
että näette metsän eläimiä.

Kun menette seuraavalle rastille,
jokaisen tehtävä on kuunnella ympäristön ääniä.
Kuinka monta eri ääntä kuulet matkan aikana?

Kun pääsette perille seuraavalle rastille,
kertokaa mitä ääniä kuulitte.
Kuuliko joku,
kun Väinö raakkui tervehdykseksi?

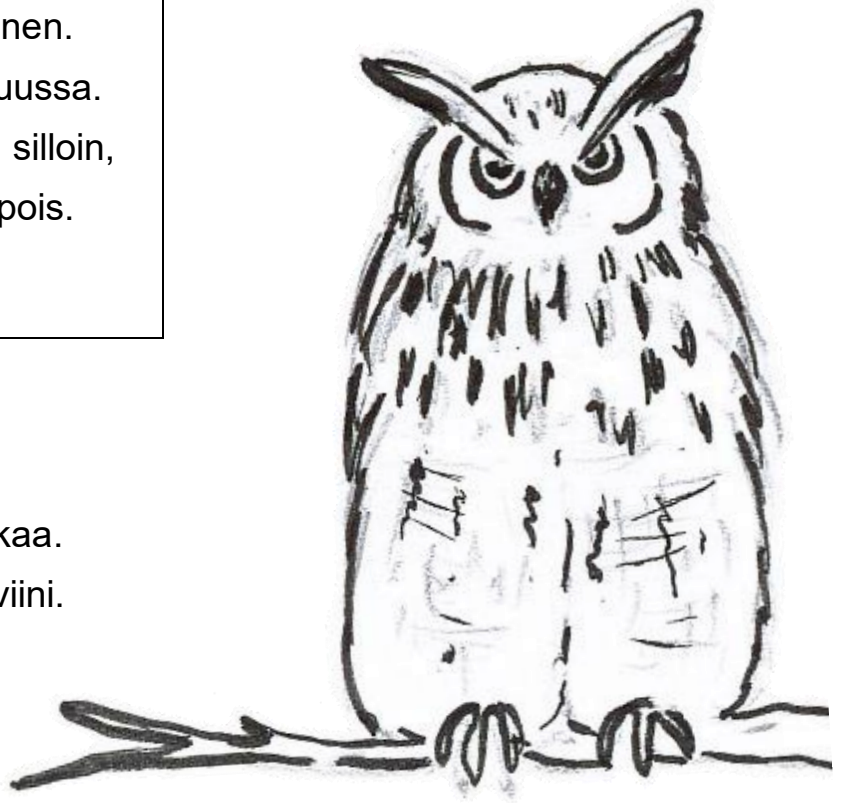

2. Huuhkajan kynsissä

Huuhkaja on variksen vihollinen.
Päivällä huuhkaja nukkuu puussa.
Jos varikset huomaavat sen silloin,
ne yrittävät ajaa huuhkajan pois.
Yöllä huuhkaja saalistaa.

Väinö kertoo:

Eräänä syyspäivänä
kiertelin metsässä ja etsin ruokaa.
Sattumalta törmäsin varisystäviini.
Yksi varis räikäisi:
"Tänne Villa Elfvikin metsään
on tullut huuhkaja!"

Ajattelin: "Voi ei, pahin vihollisemme!"
Tiesin, että päivällä olisimme turvassa.
Silloin huuhkaja nukkuu,
mutta yöllä se saalistaa.

Teimme suunnitelman ystävieni kanssa.
Kun muut nukkuvat,
yhden tehtävä olisi valvoa ja vartioida ympäristöä.

Kaikkia jännitti.
Mietin, uskallanko nukkua yöllä hetkeäkään.
Silti nukahdin syvään uneen.

Yhtäkkiä kuulin kovan huudon: "KRAAK!"
Heräsin heti.
Näin, että huuhkaja lensi kohti nukkuvaa ystävääni.
Raakuin varoitushuutoa ja syöksyin kohti huuhkajaa.
Myös muut varikset tulivat auttamaan.

Huuhkaja lopetti syöksyn.
Sitten se yritti lähteä pois.
Seurasimme huuhkajaa.
Nokimme sitä yhdessä,
jotta se ei tulisi enää
takaisin.

Vihdoin huuhkaja katosi
yön pimeyteen.
Kylläpä oli hyvä,
että olimme olleet
yhdessä!

Tiesitkö?

Jotkin linnut pysyvät ryhmässä,
jotta ne olisivat turvassa.
Lintujen ryhmästä käytetään sanaa **parvi**.
Parvessa osa linnuista voi pitää vahtia.
Vahtina olevat linnut voivat varoittaa muita,
jos peto tulee.

Tehtävä: Tarkkaile ympäristöä

Katso ympärillesi.
Löydätkö puista sopivia oksia,
joilla Väinö Varis ja hänen ystävänsä voisivat nukkua?
Missä ne olisivat suojassa pedoilta?

Leikki: Huuhkaja ja varikset

Jatkakaa matkaa 2. rastilta hieman eteenpäin,
jolloin siirrytte kallioilta tasaiselle maalle.

Yksi leikkijöistä on huuhkaja.
Hän saa päähän laitettavan ”nokan”,
joka on huuhkajan merkki.
Huuhkajalla voi olla myös jokin muu näkyvä merkki.

Muut leikkijöistä ovat variksia,
joita huuhkaja saalistaa.

Varikset saavat muodostaa parvia,
joissa on kolme varista.
Parvessa varikset ovat turvassa.
Silloin huuhkaja ei voi ottaa niitä kiinni.

Parvi muodostetaan niin,
että leikkijät nostavat kädet toistensa olkapäille.
Parvessa saa olla vain niin kauan
kuin kestää laskea ääneen kymmeneen.
Sitten varisten pitää lähteä parvesta.
Samaan parveen ei saa mennä heti uudestaan.

Tiesitkö?

Vanhan uskomuksen mukaan
varikset kokoontuvat neuvottelemaan ”varisten käräjille”.
Näiden kokoontumisten syytä ei kuitenkaan tiedetä.

3. Rakkautta ilmassa

Osa variksista muuttaa talveksi pois Suomesta.
Ne lähtevät etelään syksyllä lokakuussa.
Takaisin ne tulevat keväällä maalis-huhtikuussa.
Osa variksista jää kuitenkin talveksi Suomeen.

Väinö kertoo:

Yhtenä kevätpäivänä lämmittelin auringossa.
"Ihanaa! Ei enää pakkasta ja pimeyttä", ajattelin.
Silloin kuulin tuttuja ääniä.
Varisparvi palasi etelästä takaisin kotiin.

Näin, että varisten joukossa lensi Viljo-serkku.
Myös Viljo huomasi minut ja huusi:
"Terve, Väinö!
Selvisit kylmästä talvesta elossa!"

Viljo laskeutui ja alkoi kertoa seikkailuista etelässä.
Kuuntelin häntä toisella korvalla.
Katsoin kuitenkin aivan muualle:
Viljon vieressä istui kaunis varistytty.
Viljo huomasi tuijotukseni ja kysyi:
"Etkö tunne Venla Varista?"

En osannut vastata mitään järkevää.
Suustani kuului vain lempeä "kraa".
Venla vastasi minulle iloisella äänellä: "Kraa!"

Viljo kertoi,
että hän ja Venla olivat matkalla takaisin maaseudulle.
Pelästyin heti,
että eivät kai he lähde vielä.

"Jäisittekö tänne lepäämään yöksi?",
minä kysyin hätääntyneenä.
Viljo näytti miettivän,
mutta Venla vastasi:
"Oi, jäämme mielellämme!"

Seuraavana aamuna oli selvää,
että Venla Varis ei jatkaisi matkaa.
Hän jäisi minun kanssani asumaan Elfvikin metsään.

Tehtävä: Jotain kaunista

Väinö ihastui kauniiseen Venlaan.
Mitä kaunista sinä löydät luonnosta?

Valitse itsellesi pari.
Tehtävänä on etsiä läheltä
jokin kaunis paikka tai luonnonesine.

Etsi paikka tai esine yksin.
Älä kuitenkaan ota esinettä mukaan.
Vie parisi katsomaan kaunista esinettä paikkaan,
josta löysit sen.

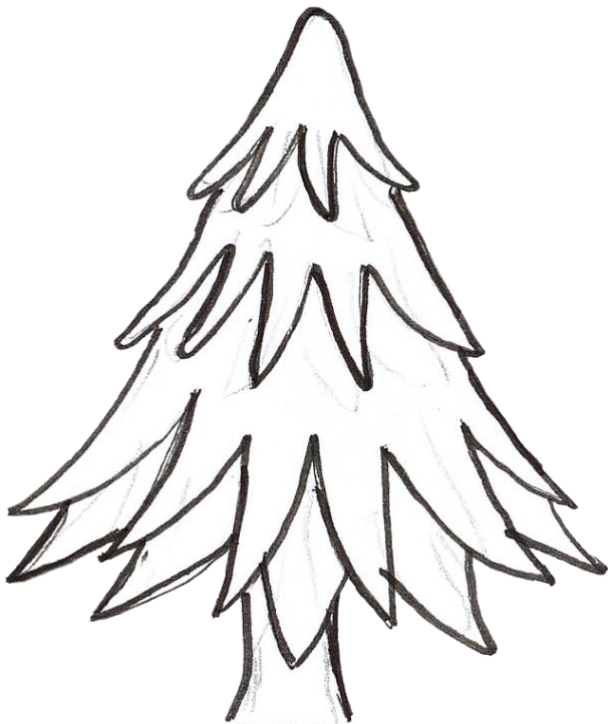
Tehtävä: Variksen pesä

Varikset rakentavat pesän risuista eli
kuivista oksista.
Varis rakentaa pesän lähelle havupuun latvaa.

Tiedätkö mikä on havupuu?
Etsi alueelta kuusi ja mänty.
Huomaatko, mitä eroa puissa on?

Isävarikset, kuten Väinö,
ovat hieman laiskoja rakentamaan pesää.
Pesän rakentaminen
jää äitivaristen tehtäväksi.

Etsi läheltä sopiva kuusi tai mänty,
johon Venla Varis voisi rakentaa pesän.

4. Variksen pesässä on 5 munaa

Varis rakentaa risuista pesän korkealle havupuuhun.

Huhti-toukokuussa varis munii 3–6 munaa.

Munat ovat vihreitä, ja niissä on ruskeita pilkkuja.

Äitivaris hautoo munia yli kaksi viikkoa.

Sitten vanhemmat ruokkivat pesäpoikasia noin kuukauden.

Väinö kertoo:

Vihdoin pesä oli valmis.

Se oli korkealla kuusen latvassa.

Olin yrittänyt auttaa pesän rakentamisessa,
mutta Venla oli lähettänyt minut pois.

Venlan mielestä hän oli taitavampi pesänrakentaja kuin minä.

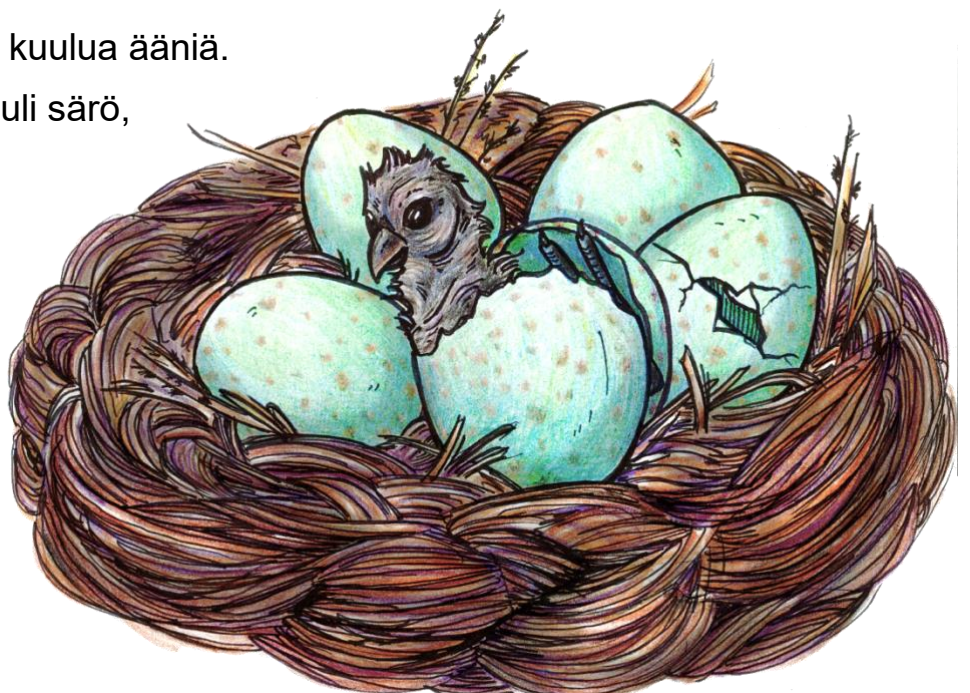
Yhtenä aamuna pesään ilmestyi viisi munaa.

Venla asettui pesään hautomaan munia.

Minä vahdin pesän lähellä
ja ajoin vieraat eläimet pois.

Kahden viikon jälkeen
yhdestä munasta alkoi kuulua ääniä.
Sitten munan pintaan tuli särö,
toinen ja kolmas.

Poikanen kuoriutui.
Se piipitti heti
kovaan ääneen.

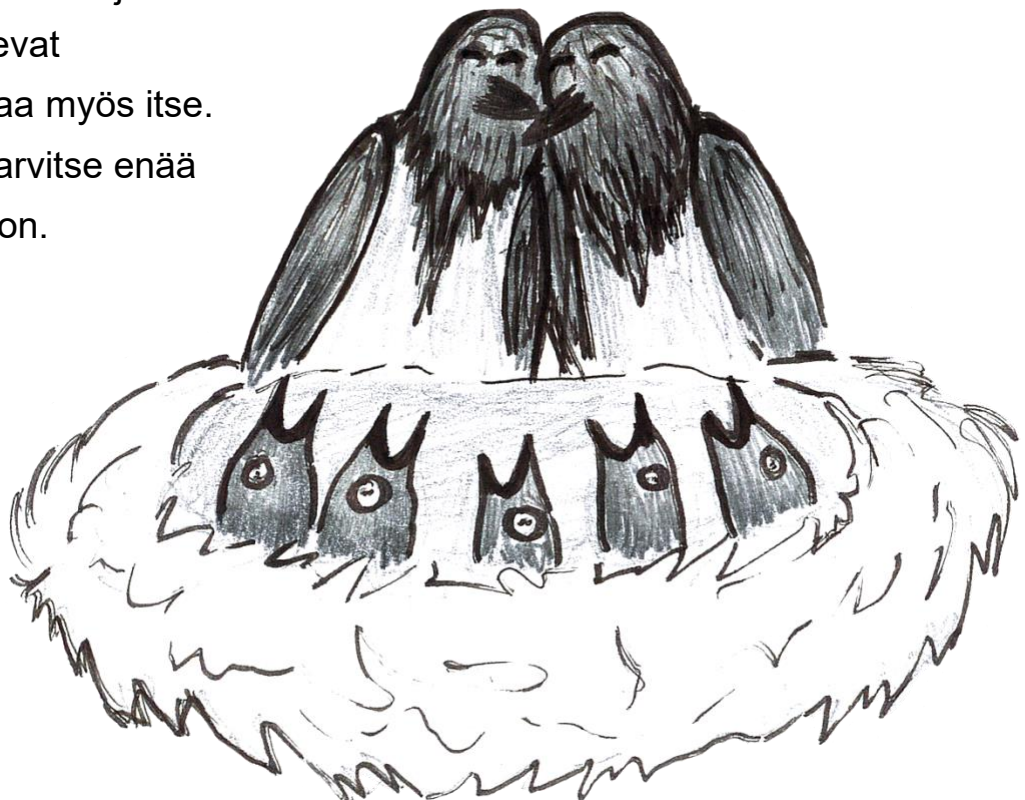

Minä olin aivan innoissani,
mutta Venla raakkui minulle ohjeita.
"Pienellä on jo kova nälkä!
Sinun pitää hakea sille ruokaa", Venla sanoi.
En millään halunnut lähteä.

Kun kaikki poikaset kuoriutuivat,
pesässä oli viisi nälkäistä poikasta.
Minä ja Venla toimme niille ruokaa.
Poikaset kasvoivat joka päivä.

Kuukauden ikäisinä poikaset olivat jo niin isoja,
että pesä oli ahdas.
Poikaset avasivat siipiään.
Pian ne uskalsivat liittää pesästä maahan.

Katsoimme Venlan kanssa toisiimme tyytyväisinä.
Kaikki poikaset olivat jääneet eloon.
Nyt ne opettelevat
etsimään ruokaa myös itse.
Sitten niitä ei tarvitse enää
hoitaa niin paljon.

Leikki: Ruokaa etsimässä

Suositus osallistujien määrästä: vähintään 10

Valitkaa neljä leikkijää.

Heistä tulee kaksi varispariskuntaa.

Valitkaa sitten molemmille pareille puu,
jossa niiden pesä on.

Älkää valitko aivan vierekkäisiä puita.

Muut leikkijät ovat toukkia,
joita varikset etsivät poikasille ruuaksi.

Toukat piiloutuvat lähelle maastoon.
Sillä aikaa varikset pitävät silmät kiinni.

Kun toukat ovat menneet piiloon,
leikinhjaaja antaa variksille luvan etsiä toukkia.
Kun varikset löytävät toukkia,
ne kuljettavat toukat pesäpuulle yksi kerrallaan.
Toukat eivät pysty pakenemaan variksia.
Ne eivät myöskään saa vaihtaa piiloa leikin aikana.

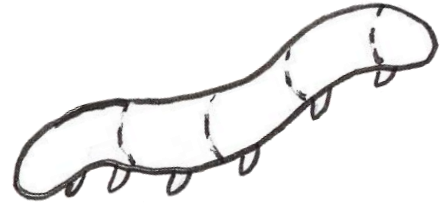
Mitä enemmän varispariskunta löytää ruokaa,
sitä useampi poikanen selviää elossa.

Laskekaa lopuksi,
kumpi varispari löysi enemmän toukkia.
Entä selvisikö yksikään toukka elossa?

Leikki: Poikasten lentoharjoitukset

Leikin ohjaaja kertoo tarinan variksen pesästä.

Muut eläytyvät tarinaan ohjeiden mukaisesti.

Varis on muninut pesään.

Jokaisesta tulee nyt variksen muna.

Olette samassa pesässä.

Ohje: Voitte kaikki mennä lähekkäin.

Menkää kyykkyyn munan muotoiseen asentoon.

Laittakaa silmät kiinni.

Kuluu viikko.

Sitten toinen viikko.

Mitään ei tapahdu.

Emo vain hautoo poikasiaan.

Vihdoin munien sisältä alkaa kuulua piipitystä.

Ohje: Voitte piipittää ja alkaa hieman heilua.

Sitten poikaset alkavat koputtaa munan kuorta rikki nokalla.

Ohje: Tehkää kädellä koputusliikettä.

*Pian munan kuoressa on niin suuri aukko,
että poikanen mahtuu ulos munasta kokonaan.*

Ohje: Voitte nousta seisomaan.

Sanokaa suu auki "Ruokaa!"

*Nyt on mennyt kuukausi siitä,
kun poikaset kuoriutuivat.*

Ne ovat kasvaneet suuriksi.

On aika lähteä pesästä.

*Aluksi poikaset räpyttävät siipiään varovasti,
sitten kovemmin.*

Vihdoin ne uskaltavat hypätä pesästä siivilleen.

Ohje: Levittäkää kädet ja heiluttakaa niitä ylös alas.

Nyt voitte harjoitella lentämistä seuraavalle rastille!

5. Piilotteleva puukiipijä

Puukiipijä on pieni ruskea lintu,
jolla on valkoinen vatsa.
Puukiipijä etsii hyönteisiä puun kuoresta.
Samaan aikaan se kiipeää puuta pitkin ylöspäin.
Siitä puukiipijä on saanut nimensä.

Väinö kertoo:

Kerran päiväuneni keskeytyivät,
kun kuulin nyyhkytystä metsässä.
Etsin, mistä ääni tulee.
Laskeuduin suuren kuusen oksalle.
Sitten näin,
että pieni ruskea lintu istui puunrungolla ja itki.

Sehän oli pieni puukiipijä!
Ne ovat hyvin arkoja lintuja.
En ollut tavannut sellaista koskaan ennen.

Kysyin varovasti: "Mikä hätänä pikkuinen?"
Puukiipijä säpsähti ja kääntyi minuun päin.
Surkeana se alkoi kertoa mitä oli tapahtunut:
"Yksi metsän suurista puista kaatui.
Silloin minun pesäni tuhoutui."

Kummastuneena kysyin:
"Etkö voisi rakentaa uutta pesää jonnekin muualle?"
Puukiipijä alkoi nyyhkyttää vielä kovemmin.

Se sanoi:

"Minä tarvitsen suuria ja vanhoja puita!
Rakennan pesän sellaiseen puuhun,
jonka kuoressa on kolo."

Surullinen puukiipijä jatkoi vielä:

"Kaikki muut vanhat metsät on kaadettu tällä alueella.
Olin onnellinen,
kun löysin Villa Elfvikin metsän."

Silloin tapahtui jotain kummallista.

Istuin kuusen oksalla,
ja kuusi alkoi puhua.

Se kysyi matalalla äänellä:

"Anteeksi, mutta voinko auttaa teitä?"
Nyökyttelimme ja olimme ihmeissämme:
Osaavatko puut puhua?

Suuri kuusi sanoi:

"Viime talvena näin,
kun ihmiset kiinnittivät pönttöjä linnuille.
Kävisiköhän sellainen sinulle pesäkoloksi?"

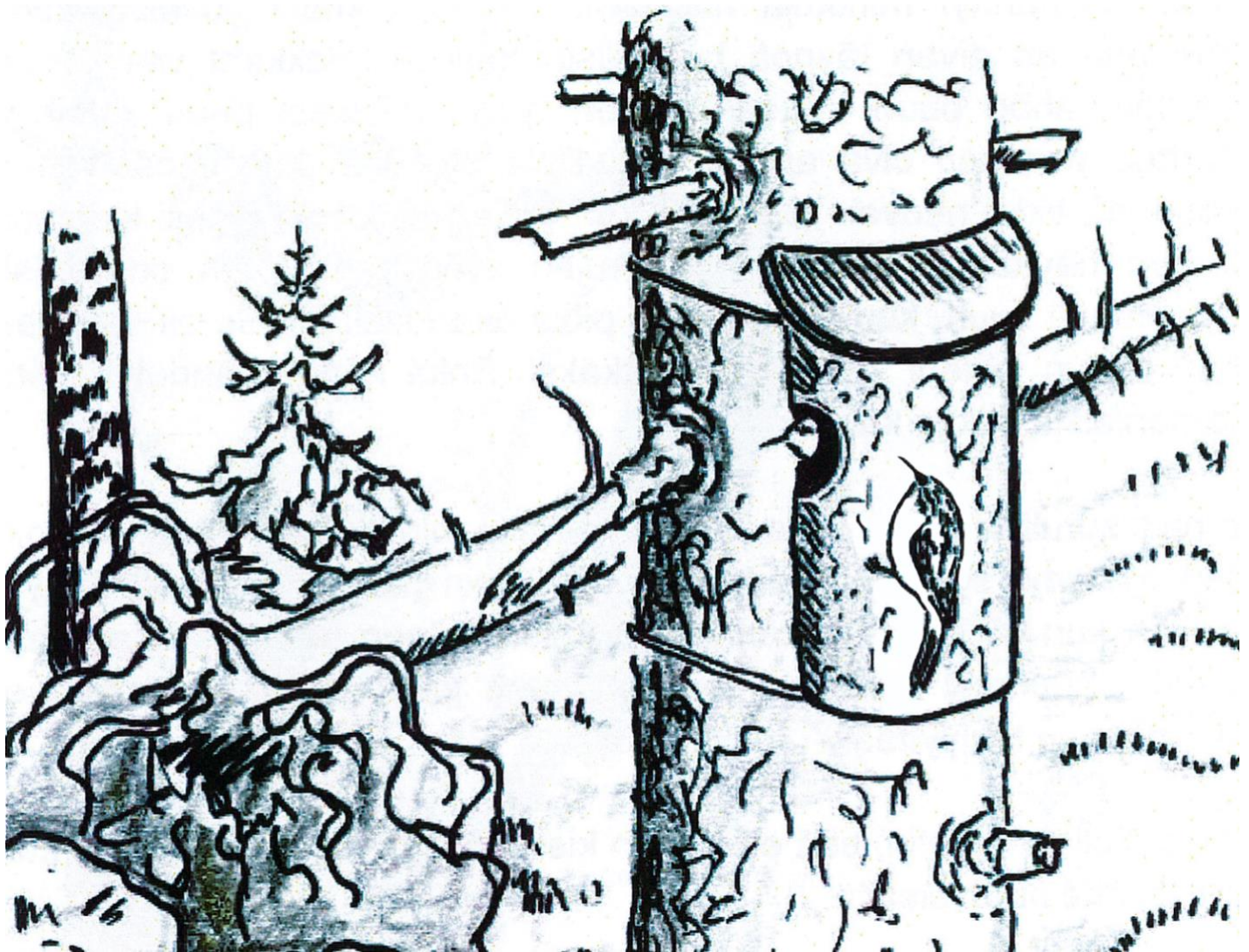
Ystävällinen kuusi jatkoi:

"Yksi pönttö on tässä aivan lähellä.
Se oli kyllä hieman erikoinen".

Puukiipijän ilme muuttui toiveikkaaksi.

Tavallinen linnunpönttö ei sille sopisi,
mutta ehkä tämä olisi oikeanlainen.
Lähdimme yhdessä katsomaan pönttöä.

Ja voi sitä riemua, kun pönttö löytyi!
Se oli kuin tehty pienelle puukiipijälle.

Tehtävä: Puukiipijän pönttö

Seiso polulla ja katsele linnunpönttöjä.
Löydätkö puukiipijän pöntön?
Älä mene linnunpönttöjen lähelle,
kun linnut tekevät pesää tai hoitavat poikasia.

Katso ympärillesi ja mieti,
mikä metsän puista kertoi Väinölle ja
puukiipijälle uudesta linnunpöntöstä.

Leikki: Puut tutuksi tunnustellen

Jakautukaa pareihin.

Valitkaa, kummalta parista sidotaan sokkoliinalla silmät.

Sokko on ihminen,
joka ei näe.

Toinen parista valitsee jonkin puun.

Sitten hän ottaa sokon kädestä kiinni.

On tärkeää, että kulkeminen on turvallista.

Pari vie sokon sen puun luokse,
jonka hän on valinnut.

Sen jälkeen sokko tunnustelee valittua puuta.

Sokon tehtävä on tunnistaa puu,
jota hän on tunnustellut.

Sokko tunnustelee puun pintaa ja oksia.

Hän voi myös kokeilla puun paksuutta
ja kurkotella puun ympärille siltä varalta,
että lähellä kasvaa muita puita.

Kun sokko on valmis,
pari johdattaa hänet takaisin lähtöpaikalle.

Siellä liinan saa ottaa pois silmiltä.

Nyt sokko yrittää näkönsä avulla löytää saman puun,
jota hän tunnusteli.

Pari voi antaa vihjeitä oikeasta suunnasta.

Kun puu on löytynyt,
leikkijät vaihtavat rooleja.

Tehtävä: Puiden tarinat

Etsikää parin kanssa puu,
jonka juurelle menette istumaan.

Miettikää yhdessä,
mitä puu on elämänsä aikana mahtanut nähdä ja kuulla.
Mitä tarinoita se voisi kertoa?

6. Tikkuja kielessä

Varikset syövät erilaisia kasveja ja eläimiä.
Variksen nokka sopii hyönteisten, toukkien, viljan,
linnun munien, pikkueläinten ja raatojen syömiseen.
Raato tarkoittaa kuollutta eläintä.

Väinö kertoo:

Ystäväni käpytikka oli kutsunut minut syömään.
Mietin, mitä ruokaa hän oli ajatellut meille päivälliseksi.
Ehkä rapeita hämähäkkejä ja jälkiruuaksi marjoja?
Minulle tuli nälkä, kun mietin herkkuja.

Kun menin purolle,
tikka huusi korkealta puusta:
"Hoi Väinö, sinä tulit!"

Lensin katsomaan, mitä tikka puuhasi.
Tikka istui puunrungolla ja hakkasi puuta nokallaan.
"No, eikö olekin aivan mahtava ruokapaikka?"
ystäväni kysyi.

Katselin ympärilleni ihmeissäni.
En nähnyt herkkuja missään.
Tikka huomasi ilmeeni.

"Tämä puu on täynnä herkullisia toukkia.
Hakkaa nokalla kolo puun kylkeen.

Työnnä sitten kieli puun koloon.
Kieleen tarttuu ötököitä,
kun vedät kielen takaisin suuhun",
tikka neuvoi.

Tikka näytti,
miten herkkujen syöminen onnistuisi.
Hämmästyin, kun näin miten pitkä kieli tikalla oli.
Ei minun kieleni veny yhtä pitkäksi!
En myöskään osannut hakata puuhun sellaisia koloja kuin tikka.

Tikka huomasi surullisen ilmeeni.
Kerroin tikalle,
etten pystynyt syömään samalla tavalla kuin hän.

Hetken myös tikka näytti surkealta.
Tikka kuitenkin huomasi jotain.
Variksen maha ei jäisikään tyhjäksi!

Illalla mahani oli täynnä.
Mietin, eikö tikan kieleen tartu koskaan tikkuja,
kun se syö ötököitä puun sisältä.

Tiesitkö?

Tikan kieli venyy
jopa 4 kertaa niin pitkäksi
kuin tikan nokka on.

Pitkän kielen avulla
tikka voi napata hyönteisiä
puun sisältä.

Tikan kieli yltää
10 senttiä syviin koloihin.

Tehtävä: Ruokaa varikselle

Mitä ruokaa tikka saattoi löytää varikselle?

Etsi varikselle sopivaa ruokaa metsästä.

Varisten ruokalistalle kuuluvat esimerkiksi

ötökät, toukat, marjat,

liskot, hiiret ja kuolleet eläimet.

Tehtävä: Suurennuslasi

Korissa on jokaiselle luuppi.

Luuppi on kupin muotoinen suurennuslasi.

Luupin avulla voit tutkia puiden runkoja tarkemmin.

Voit löytää pieniä ötököitä tai siemeniä.

Luupilla voit myös tutkia,
miltä tikan tekemät kolot näyttävät.

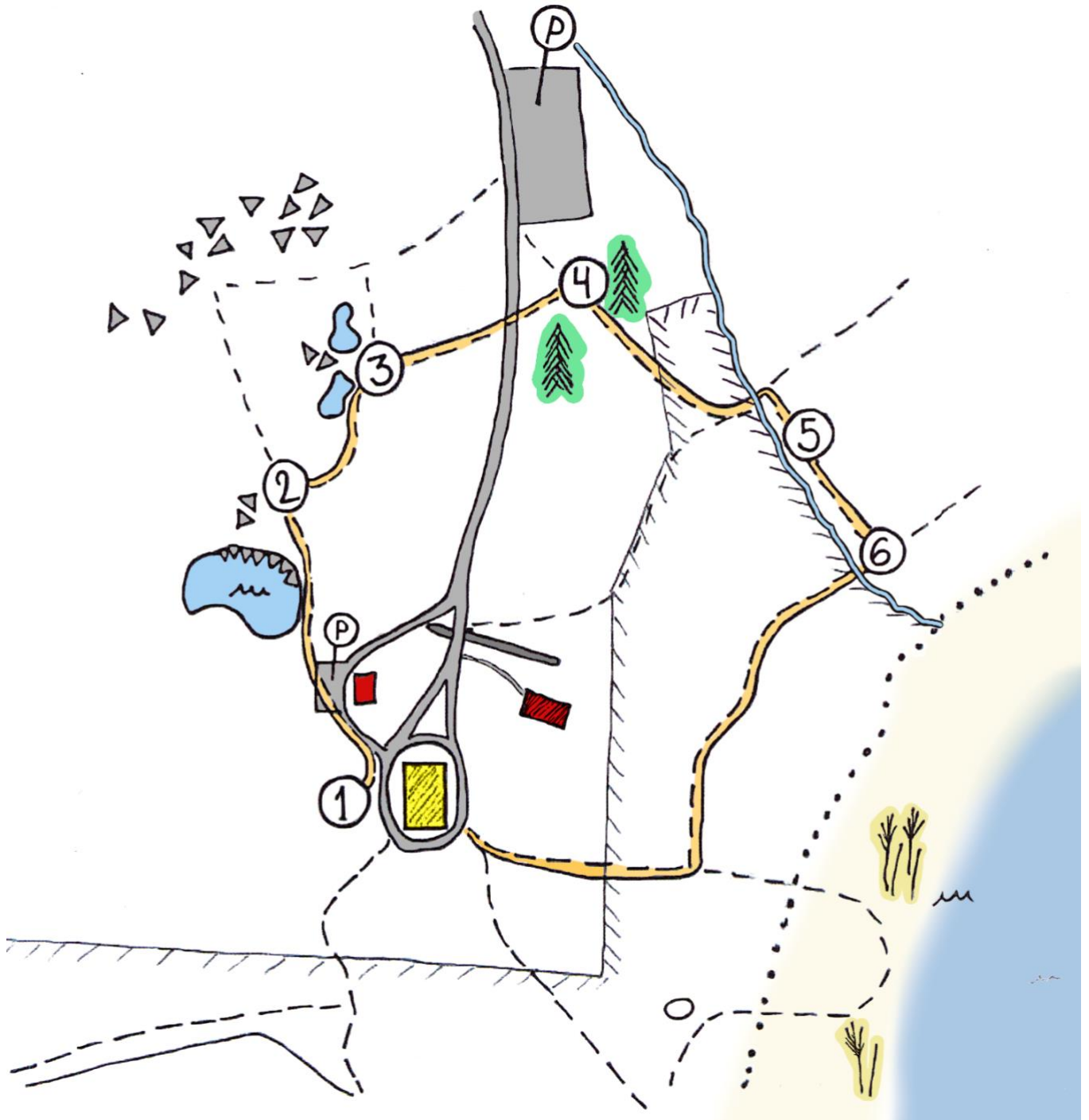
Laita luuppi kaulaan.

Aseta sitten luuppi puuta vasten niin,
että luupin musta osa on ylöspäin.

Nyt voit katsoa luupin läpi,
miltä puun runko näyttää.

Kartta

Espoon ympäristönsuojelu
Villa Elfvikin luontotalo
Elfvikintie 4, Ruukinranta, Espoo

Teksti: Elise Stenroos 2007
Selkomukautus: Pyry Jumppanen 2025
Piirrokset: Kati Koistinen 2007,
Maria Viranko ja Pyry Jumppanen 2024